

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри фонетики
та граматики
Національної академії Національної
гвардії України*

*слухач магістратури
Національної академії
Національної гвардії України*

КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ЖІНКИ-АДВОКАТА

Сучасні парадигми гуманітарних досліджень демонструють зростання інтересу до людини, її внутрішніх можливостей. Мовна особистість є однією з актуальних і перспективних проблем сучасної когнітивної та комунікативної лінгвістики. Наразі проблема мовної особистості активно розглядається у різних аспектах: психолінгвістичному, соціолінгвістичному, культурологічному, лінгводидактичному, функціональному, емотивному, прагматичному, у семантиці тексту. У середині минулого століття воно постало основою для відкриття нового прагматичного напрямку в аналізі відносин людини і мови, ролі людського чинника у мові, пропонуючи нові підходи до розгляду таких проблем, як: мова та мовлення, національна мова певного етносу, мова і картина світу тощо [5, с. 44]. Це відкрило широкий діапазон досліджень мовної діяльності людини, початок яким було закладено в працях В.В. Виноградова, Н.А. Фоміна. Мовна особистість представляє особливий інтерес для лінгвістів у світлі нового підходу, запропонованого Ю. Карауловим, – «за кожним текстом стоїть мовна особистість» [3, с. 68].

Актуальність обраного дослідження зумовлена загальною спрямованістю сучасних філологічних студій на вивчення феномену мовної особистості у лінгвокогнітивному та комунікативно-прагматичному аспектах, що є особливо важливим для з'ясування антропоцентричного виміру категорій дискурсу. Вирішення поставленої проблеми сприятиме кращому розумінню механізмів побудови і закономірностей функціонування дискурсу.

Мета нашого дослідження полягає в окресленні комунікативних стратегій реалізації мовної особистості у професійному дискурсі. Досягнення поставленої мети вимагає вирішення конкретних завдань дослідження: окреслити підходи до вивчення мовної особистості та її особливостей у сучасній лінгвістиці; схарактеризувати комунікативні стратегії і тактики реалізації мовної особистості у професійному дискурсі. Матеріалом дослідження є телевізійний серіал «Good Wife».

Зуважимо, що завдання аналізу мовної поведінки жінки-адвоката передбачає визначення мотивів висловлювання, виділення комунікативних стратегій і риторичних засобів, за допомогою яких організується юридичний дискурс і відбувається переконання аудиторії, а також порівняння і класифікація цих засобів за темами з виходом на особистісний сенс адвоката. Саме особистісний зміст є визначальним фактором у процесі створення дискурсу.

Для антропоцентричної лінгвістики головною передумовою виступає те, що мова за своєю сутністю наскрізь психологічна, прив'язана до людини та є засобом для вираження її особистих якостей. Людина як особистість, у свою чергу, творить культуру, в якій вона живе та розвивається. Саме у понятті особистість на перший план висувається соціальна природа людини, а сама вона виступає як суб'єкт соціокультурного життя.

Особистість потрібно розглядати у перспективі культурної традиції народу, етносу, оскільки для народження людини у людині необхідним є культурно-антропологічний прототип, який формується у рамках культури. Категорії культури задають зразки соціальної поведінки та сприйняття світу.

Особистість загалом, за визначенням Н.Ф. Алефіренко, народжується як своєрідний «вузлик», що зав'язується у відносинах між членами конкретної етнокультурної спільноти у процесі їх спільної діяльності [1, с. 74]. Поняття ж мовної особистості є більш глибоким, розвиненим і насиченим додатковим змістом. Його у широке наукове використання ввів Ю.М. Караулов, який вважав, що мовна особистість – це людина, яка має здатність створювати і сприймати тексти, які різняться за: а) ступенем структурно-мовної складності; б) глибиною і точністю відображення дійсності; в) визначеною цільовою спрямованістю [3, с. 54].

На сучасному етапі відомі різні підходи до вивчення мовної особистості, що визначають статус її існування у лінгвістиці: полілектна (багатолюдська) та ідеолектна (частковолюдська) особистості (В.П. Нерознак), етносемантична особистість (С.Г. Воркачов), елітарна мовна особистість (О.Б. Сиротініна, Т.В. Кочеткова), семіологічна особистість (А.Г. Баранов), російська мовна особистість (Ю.М. Караулов), мовна і мовленнєва особистості (Ю.Е. Прохоров, Л.П. Клобукова), мовна особистість західної і східної культур (Т.Г. Снітко), словникова мовна особистість (В.І. Карасик), емоційна мовна особистість (В.І. Шаховський).

В.В. Красних виділяє у мовній особистості такі компоненти:

- 1) мовець/людина, що говорить (одним із видів діяльності якої є мовленнєва діяльність);
- 2) власне мовна особистість (яка проявляє себе у мовленнєвій діяльності, володіє певною сукупністю знань і уявлень);

3) мовленнєва особистість (яка реалізує себе у комунікації, вибираючи і здійснюючи певну стратегію і тактику спілкування, репертуар засобів);

4) комунікативна особистість (конкретний учасник конкретного комунікативного акту, який реально діє у реальній комунікації) [4, с. 93].

Мовна особистість – це узагальнений образ носія культурно-мовних та комунікативно-діяльнісних цінностей, знань, настанов та поведінкових реакцій на кожному із рівнів мовної особистості.

За умов бурхливого розвитку сучасного суспільства все виразнішою стає потреба в яскравих особистостях, здатних самостійно мислити й переконувати живим словом. Набуває великої популярності професія адвоката серед жінок. Жінка – це гарний оратор від природи та саме такими мають бути юристи, адже переважній більшості з них часто доводиться виступати як оратор, виголошуючи публічні промови у судових процесах. Тому володіння навичками публічного мовлення було, є і завжди залишатиметься необхідною професійною якістю справжнього правника [2, с. 130].

Звернемося до мовної особистості жінки-адвоката на матеріалі англomовного серіалу «Good wife» [6]. Події серіалу розгортаються навколо жінки адвоката Алісії Флоррік. Чоловік Алісії, окружний прокурор Пітер Флоррік, виявився замішаний у сексуальному скандалі, а потім був заарештований за звинуваченням у корупції. Після корупційного скандалу Пітер Флоррік опиняється у в'язниці, а його дружина Алісія повертається до роботи юриста. У перших серіях мовну особистість жінки адвоката можна охарактеризувати як невпевнену ораторку, що не може реалізувати себе у комунікації за відсутності знань про закони мислення, стратегії і тактики у судовому дискурсі. Проілюструємо наш спостереження таким фрагментом: *Your Honor, I just... Your Honor, I just wanted to... Yes, Your Honor. Your Honor...* У своєму першому судовому процесі можна побачити Алісію, яка не може дати відсіч стороні звинувачення. Її юридичне красномовство повністю відсутнє, вона не може дати правову характеристику щодо справи.

З кожною наступною справою адвокат стає більш впевненою та гідно оперує фактами, використовуючи такі стратегії і тактики: стратегія нападу, стратегія психологічного впливу.

Проілюструємо стратегію психологічного впливу, яка реалізується за допомогою тактики апеляції до принципу справедливості:

Mrs. Conley, what did Mr. Jonathan Eldredge tell you on the night of August 5, a few hours after the Lakeshore crash? Ms. Conley, where were you on the evening of August 5 after the Lakeshore crash? Were you alone? Ситуація була дуже схожа на особисту справу Алісії, тому вона не знала, що їй робити для того, щоб не нашкодити іншим людям. Але все ж такі професійні обов'язки взяли вгору і вона знайшла цьому правильне рішення, застосувавши саме таку стратегію.

В іншому фрагменті Алісія Флоррік використовує стратегію нападу:

And you don't think it's prejudicial to put only one suspect wearing a Bulls sweatshirt in a photo lineup intended to find a suspect in a Bulls sweatshirt? And you found bloodstains on this sweatshirt? And where was the stain, Detective? And how did the suspect explain the stain? [6]. У суді місис Флоррік надає дуже гарні докази для захисту свого клієнта. Вона не використовує фраз типу: *I think, I guess*. Адвокат під час судового засідання прагне заволодіти ініціативою у процесі судового розгляду. На судню та учасників судового засідання Алісія впливає точністю слововживання, привертаючи увагу суду до важливих, на її погляд, явищ.

Для більшої ефективності своєї промови жінка-адвокат користується законами мислення. Алісія у цьому розуміється, тому у поєднанні зі стратегіями це дає бездоганні результати. Так, закон достатньої підстави проілюструємо наступним прикладом:

Now, Mr. North, here are three images. The middle is the image of the surveillance from the 15th, the night of the murder, and the one over there on the left is the image from the 14th, the night before the murder, and the one on the right is from the 16th, the night after the murder. So, as you said before, there you are the night of the murder, at 11:03, making your circuit of the lot. And there you are the night before the murder and the night after, doing the same thing. Now, Mr. North, let's fast-forward, shall we? And there. What do you see? Actually, it is. It's a plastic shopping bag. It was a very windy night that night, and it blew across the lot at 11:48. So let's fast-forward the other two monitors- the night before the murder and the night after the murder to the same time code. Here's the 14th and the 16th. What do you see? Either you have a plastic bag that blows across your lot every night at 11:48, or these are duplicates of the same tape.

Жінка-адвокат дуже тактично проводить допит свідка і, поступово наводячи факти, доводить його до зізнання і, таким чином, добивається правди. Під час засідання вона користується законом достатньої підстави, істина кожного висунутого в її промові положення підкріплена дійсними фактами, обґрунтована іншими думками, істинність яких практично доведена.

Закон тотожності можна проілюструвати у ситуації, коли Алісія Флоррік виступає у ролі свідка. Вона відповідає на запитання чітко, без зайвих вагань, «так» значить «так», «ні» означає «ні». Адвокат намагається здійснити на неї психологічний вплив, але вона сама працює у цій сфері і знає всі ці адвокатські прийоми. Вона використовує закон тотожності, який передбачає, що думка сформульована точно, ясно, що при повторенні має стійкий, визначений зміст, скільки разів вона б не повторювалась.

I'm suggesting you stop asking invasive and irrelevant questions. What's your goal here, mr. Landry? To do your boss's bidding? To embarrass me? Embarrass my husband? To goad me into some emotional public renunciation of him? The relevant question here is whether Peter has a suitable place to go home to. And I am stating, under oath, that he does. Any further questions?

Закон протиріччя також є у мовленні Алісії Флоррік:

Were you wet? The police report made no mention of your being wet at the time of your arrest. But were you? Your honor, I'd like to introduce the bylaws of the Highland Park Neighborhood association into evidence. Specifically, page four, paragraph two regarding the watering of lawns, which is only allowed at night in an effort to save water. For the

record, the Rankins were in full obedience with said bylaws. Their automatic sprinkler system Is set to go off every night at 11:15 And run for 15 minutes. If you had been where you said you were, You would have gotten soaked. The truth is, you weren't standing behind the bush. You were standing over the guard.

Закон протиріччя навчає послідовності у мисленні і мові, несуперечливості думок, оскільки за ним дві протилежні думки про один і той самий предмет, взяті в один і той самий час, в одному і тому самому відношенні, не можуть бути одночасно істинними.

Таким чином, проведене дослідження дає підстави стверджувати, що мовлення жінки-адвоката є більш експресивно забарвленим. Адвокат використовує різноманітні комунікативні стратегії та тактики, які є ретельно виваженим і продуманими. Мова адвоката вимагає від оратора застосування певних закономірностей психологічної організації, точних визначень, чітких суджень і обґрунтування їх доказами, переконань та етичних принципів, що сформувалися у правничій сфері. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у систематизації комунікативних стратегій реалізації мовної особистості жінки-адвоката у професійному дискурсі та неформальному спілкуванні.

Література:

1. Алефиренко Н.Ф. ПротOVERбальное порождение культурных концептов и их фразеологическая репрезентация / Н.Ф. Алефиренко // Филологические науки. – 2002. – № 5. – С. 73–76.
2. Власенко С.В. Перевод юридического текста: когнитивные особенности номинации и реалии-профессионализмы в языковой паре английский-русский / С.В. Власенко // Филологические науки в МГИМО. Сборник научных трудов. – М. : МГИМО(У), 2005. – №21. – С. 129–140.
3. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность / Ю.Н. Караулов. – М. : Наука, 1987. – 216 с.
4. Красных В.В. Основы психолингвистики и теории коммуникации: лекционный курс / В.В. Красных – М. : Гнозис, 2001. – 270 с.
5. Седов К.Ф. Дискурс и личность / К.Ф. Седов. – М. : Лабиринт, 2004. – 320 с.
6. Good wife : [відеозапис] / реж. Род Холкомб, Чарльз МакДугалл ; у ролях Джуліанна Маргуліс ; CBS. – USA, 2009-2016.

Анотація

О. ЛИСИЧКИНА, Д. ЧИГРИНОВА. КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ЖІНКИ-АДВОКАТА

Стаття присвячена дослідженню комунікативних стратегій реалізації мовної особистості жінки-адвоката. У роботі окреслено сучасні підходи до вивчення мовної особистості та її особливостей, схарактеризовано комунікативні стратегії і тактики реалізації мовної особистості жінки-адвоката у професійному дискурсі.

Ключові слова: мовна особистість, комунікативні стратегії, юридичний дискурс, мовні закони.

Аннотация

О. ЛИСИЧКИНА, Д. ЧИГРИНОВА. КОММУНИКАТИВНЫЕ СТРАТЕГИИ РЕАЛИЗАЦИИ ЯЗЫКОВОЙ ЛИЧНОСТИ ЖЕНЩИНЫ-АДВОКАТА

Статья посвящена исследованию коммуникативных стратегий реализации языковой личности женщины-адвоката. В работе очерчены современные подходы к изучению языковой личности и её особенностей, охарактеризованы коммуникативные стратегии и тактики реализации языковой личности женщины-адвоката в профессиональном дискурсе.

Ключевые слова: языковая личность, коммуникативные стратегии, юридический дискурс, языковые законы.

Summary

O. LYSYCHKINA, D. CHYHRINOVA. THE COMMUNICATIVE STRATEGIES OF FEMALE LAWYER'S LINGUAL PERSONALITY REALIZATION

This article highlights the study of the communicative strategies of female lawyer's lingual personality realization. There have been defined the modern approaches to study the linguistic personality and its features. There have been characterized the communicative strategies and tactics of female lawyer's lingual personality realization in the professional discourse.

Key words: linguistic personality, communicative strategies, legal discourse, lingual issue.